

N:o 50.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1890, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

(I. A.)

Med åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver landtförsvarsärenden den 7 innevarande månad har Kongl. Maj:t i proposition (n:o 35) af samma dag äskat Riksdagens medgifvande dertill:

att ett rörande säteriet Mossebo 1 mantal, säteriet Nygård 1 mantal och frälsehemmanet Tomten $\frac{5}{72}$:dels mantal i Mölltorps socken af Vadsbo härad och Skaraborgs län enligt köpekontrakt den 16 sistlidne januari afslutadt köp måtte, mot det till statsverket öfverlemnades ett af svenska qvinnoföreningen till egendomarnes inköpande lemnadt bidrag, få af staten öfvertagas samt

att, vid bifall härtill, egendomarne måtte få öfverlätas till disposition af arméförvaltningen.

Enligt ofvan åberopade statsrådsprotokoll hade departementschefen vid ärendets föredragning anfört, att, sedan svenska qvinnoföreningen vid årsmöte den 14 november 1889 beslutat att för inköp af ofvan uppräknade fastigheter till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp af 24,000 kronor, och Kongl. Maj:t för att icke lemna ur händerna det tillfälle, som samtidigt erbjöd sig att på antagliga vilkor åt det allmänna förvärfva nämnda fastigheter, hvilkas egande anmäls vara af mycken betydelse för de pågående befästningsarbetena å Va-

berget, behagat medgifva att desamma finge, med användande af den sålunda erbjudna penningesumman, för Kongl. Maj:ts egen räkning inköpas, departementschefen ansåge åtgärder böra vidtagas för fastigheternas öfverlåtande åt statsverket. Då emellertid den för hemmanen bestämda köpeskillning öfverstege det af svenska qvinnoföreningen erbjudna belopp och en del af densamma följaktligen måste mot inteckning i fastigheterna kvarstå, så att staten genom öfvertagande af köpslutet komme att häfta för gäld, borde, enligt departementschefens mening, Riksdagens samtycke till öfverlåtelsen inhämtas. Departementschefen hade därför ansett nödigt lemna följande öfversigt öfver hvad i ärendet förekommit.

Uti skrifvelse den 4 december 1889 fäste chefen för fortifikationen Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten deraf, att nu ifrågavarande hemman komme i statens besittning. Det vore Kongl. Maj:t bekant, yttrade han, att de år 1887 påbörjade befästningsarbetena å Vaberget vid Karlsborg afsåge endast utförandet af de nödvändigaste anläggningarne å bergets topp, af hvilket kronan icke inköpt större område än som för dessa anläggningar oundgängligen erfordrades. Den skogbevuxna och skarpt brutna beskaffenheten af det vidsträckt bergets sluttningar gjorde emellertid, att dessa mindre väl och ställvis alldeles icke kunde åtkommas från verken å sjelfva toppen, hvadan ett godt försvar af ifrågavarande för Karlsborgs fästning numera så vigtiga position, efter chefens för fortifikationen åsigt, ovilkorligen kräde att vissa terrängförändringar, såsom skogsrödjningar, utfyllningar och afjemningar m. m. blefvo å nämnda sluttningar verkställda. Att låta dessa arbeten helt och hållet anstå till ett krigsutbrott ansåge chefen för fortifikationen vådligt, då de vore af den vidlyftiga och tidsödande beskaffenhet att de sannolikt då komme att blifva till största delen ogjorda, till stort men för ett fullkraftigt försvar af denna del utaf Karlsborgs yttre befästningslinie. Chefen för fortifikationen hade därför och då de knappa årsanslagen för Karlsborgs fästningsbyggnad icke lemnade någon utsigt att kunna för kronan förvärfva de områden af berget, der nämnda arbeten borde utföras, hemställt till svenska qvinnoföreningen, huruvida densamma icke skulle vilja för sina insamlade medel inköpa det ofvannämnda säteriet Mossebo med underlydande, hvars egor till betydande del voro belägna på bergets vestra sluttning, för att dymedelst bereda kronan rätt att inom detta område redan i fredstid utföra erforderliga försvarsarbeten och utfyllningar.

Egendomen vore år 1888 taxerad till 43,400 kronor; de deri in-tecknade skulder uppginge till ett belopp af 29,000 kronor, hvaraf 16,000 kronor utgjorde återstoden af ett i Smålands m. fl. provinsers

hypoteksförening bekommet lån å ursprungligen 20,000 kronor. Annuiteten å detta lån uppginge till 1,150 kronor och de årliga utskylderna till omkring 220 kronor; och kunde slutligen egendomen åt kronan förvärfvas för 40,000 kronor.

Med anmälan vidare, att svenska qvinnoföreningen, på sätt redan antydts, förklarar sig vilja till inköpet bidraga med 24,000 kronor och att förberedande köpeaftal redan afslutats, hemstälde alltså chefen för fortifikationen, att Kongl. Maj:t täcktes medgifva, att köp om hemmanen finge på de i nämnda köpeaftal bestämda vilkor för Kongl. Maj:ts räkning afslutas, äfvensom uppdraga åt arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att, efter fastigheternas inköpande, handhafva förvaltningen af desamma med rättighet att inom deras områden låta verkställa de arbeten, som kunde anses erforderliga för ett ändamålsenligt ordnande af Vabergspositionens försvar.

Då i det af chefen för fortifikationen tillika bifogade förslag till köpeaftal från säljarens sida uppstälts såsom vilkor för aftalets bestånd, att köpet afslutades före den 1 februari 1890, och tiden icke medgaf att dessförinnan inhemta Riksdagens samtycke till fastigheternas öfvertagande, behagade Kongl. Maj:t, som af chefens för fortifikationen yttrande i ämnet inhemtade, att köpeanbudet ansågs mycket förmånligt för kronan, för egen del antaga anbudet.

I följd deraf uppdrogs åt chefen för fortifikationen att dels underätta svenska qvinnoföreningen, att det af föreningen erbjudna bidrag till köpeskillingen mottoges, och dels för Kongl. Maj:ts räkning på de i förslaget till köpeaftalet bestämda vilkor inköpa fastigheterna.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 3 i denna månad hade chefen för fortifikationen anmält att köpet afslutats; och hade han dervid öfverlemnadt, förutom gravationsbevis, köpebref och åtkomsthändingar jemte beskrifning och karta öfver hemmanen, dels det emellan hemmanens förutvarande egare A. Jonsson och Matilda Isaksson, å ena, och öfverste-löjtnanten m. m. V. Norrman, å andra sidan, den 16 sistlidne januari upprättade, å Kongl. Maj:t öfverlåtna köpekontrakt och dels ett emellan bemälda Norrman, å ena, och landtbrukaren A. Johansson, å andra sidan, den 12 februari innevarande år rörande hemmanen upprättadt arrendekontrakt.

Af dessa handlingar framginge bland annat följande: egendomen bestode numera, sedan en del deraf förut försålts till kronan, af sammanlagdt 682 tunnland 6,4 kappland, deraf 123 tunnland 7,4 kappland åker, 169 tunnland 7,9 kappland äng och 389 tunnland 23,1 kappland afrösningsjord; och hade derå 1887 skördats 480 tunnor hafre utom slöhafre, 100 tunnor råg, 280 tunnor potatis och 50 lass hö, hvarjemte

ladugården ansåges kunna inbringa omkring 2,000 kronor. Fastigheterna finge tillträdas den 14 i denna månad. Alla af egendomarne utgående skatter och onera af hvad namn och beskaffenhet som helst skulle bestridas af köparen från och med tillträdesdagen. Köpeskillingen vore bestämd till 40,000 kronor och skulle liqvideras sålunda, att köparen öfvertog och ansvarade med utfästa räntor från tillträdesdagen för de i hemmanen intecknade skuldförbindelser samt betalade återstoden kontant vid tillträdet. Den blifvande arrendatorn, som för arrendekontraktets fullgörande stält borgen af tre personer en för alla och alla för en såsom för egen skuld, vore skyldig att under arrendetiden, som inträdde den 14 mars innevarande år och utginge samma dag 1905, väl häfda åkerjorden i sjuårig cirkulation. Egendomen skulle mottagas efter syn, hvilken borde förrättas, sedan åbyggnaderna vid mangården blifvit genom egarens försorg reparerade och i försvarligt stånd försatta, och skulle likaledes afträdas efter syn, då arrendatorn vore skyldig att aflemna egendomen i lika godt skick, som han mottagit densamma. Med undantag endast af eganderättsbevilningen, som af jordegaren skulle erläggas, ansvarade arrendatorn, utan afdrag å arrendesumman, för alla af egendomen utgående skatter och onera, afgiften för försäkrade åbyggnader, som af honom disponerades, jemväl häruti inbegripen. Skulle jordegaren lemna kronan tillstånd att å egendomens egor låta utföra befästningsanläggningar eller nya vägar eller andra arbeten, finge arrendatorn icke lägga hinder därför, men vore berättigad att, om åkerjord för dylikt ändamål toges i anspråk, erhålla årligt afdrag på arrendeaafgiften efter 14 kronor per tunnland. Önskade jordegaren för egen räkning afverka skog, finge arrendatorn ej motsätta sig utköringen af det fälda virket. Arrendatorn, som i årligt arrende skulle betala 1,800 kronor, vore slutligen, om jordegaren önskade försälja eller på annat sätt disponera öfver egendomen, skyldig att nästa laga fardag efter härom meddelad underrättelse från egendomen aflytta mot godtgörelse af 200 kronor per återstående arrendeår, om sådan åtgärd skedde före det 10:de arrendeåret, och af 300 kronor, om den skedde derefter.

Departementschefen hade vidare upplyst, att, enligt chefens för fortifikationen sist omförmälda skrifvelse, de af svenska qvinnoföreningen erbjudna medel komme att blifva disponibla, 20,000 kronor den 18 i denna månad och återstoden den 18 nästkommande maj, samt att de i hemmanen intecknade skulder, med undantag af den till Smålands m. fl. provinsers hypoteksförening, blifvit uppsagda till betalning den 26 nästkommande augusti, så att, då det erbjudna bidraget på en obetydlighet när, som af chefen för fortifikationen beräknats till 447 kronor

53 öre, försloge till gäldande så väl af nämnda skulder som af alla utgifter i och för köpeskillingsliqviden, den skuld, kronan skulle komma att öfvertaga, redan under innevarande års lopp komme att inskränka sig till förbindelsen till hypotheksföreningen, å hvilken annuiteten, såsom redan omnämmts, uppginge till 1,150 kronor.

Af det sålunda anförda hade departementschefen ansett framgå, dels att det för kronan måste vara af mycken vigt att kunna förfoga öfver ifrågavarande egendom, och dels att någon risk icke kunde vara förenad med öfvertagandet af köpslutet.

I förstnämnda afseende hade han, utöfver hvad chefen för fortifikationen derutinnan yttrat, erinrat, att i följd af det för arbetena å Vaberget antagna befästningssystem, som hufvudsakligen karakteriserades deraf att förutom grafvar jemväl platser för så väl kanoner som besättning skulle i sjelfva berget nedsprängas, stort behof af utrymme för den undansprängda stenen uppkomme och att sådant ej kunde beredas å den mark å Vaberget, som kronan för närvarande egde. Genom inköpet af den ifrågavarande egendomen, hvarest, på sätt chefen för fortifikationen redan upplyst, betydande terrängförändringar måste vidtagas, skulle tillfälle beredas att på ändamålsenligt sätt använda de omnämnda stora stenmassorna. Dessutom hade den å Karlsborg förlagda sappörbataljonen städse varit i saknad af lämplig terräng för öfning i skogsrödjning, uppförandet af tillfälliga befästningar och dylika arbeten, som i krig ofta måste förekomma. Förvärfvandet af säteriet Mossebo, hvarigenom kronan komme att förfoga öfver ett vidsträckt och till sin naturliga beskaffenhet synnerligen omvexlande jordområde, hvarest arbeten af nyssnämnda slag med lätthet kunna anordnas, skulle jemväl ur denna synpunkt vara af ganska stor betydelse.

Hvad frågan om risken anginge, ansåge departementschefen det böra ihågkommas, att säkerhet för en årlig arrendeavgift utaf 1,800 kronor förefunnas; och då de ständiga utgifterna endast komme att utgöras af den till hypotheksföreningen utgående annuitet af 1,150 kronor, borde tillgång utan svårighet kunna beredas så väl till det mindre, kontanta belopp, som för gäldandet af de i augusti månad innevarande år förfallande in-tecknade skulderna erfordrades, och till den reparation af mangården, hvilken enligt arrendekontraktet måste företagas, som ock till de öfriga tillfälliga utgifter, hvilka till äfventyrs kunde blifva af nöden. Det torde till och med, förmenade departementschefen, kunna antagas för visst, att något öfverskott skulle uppkomma, och borde detsamma, som i grunden representerade räntan å den af svenska qvinnoföreningen lemnade gifva, i likhet med sjelfva kapitalet,

disponeras till ändamål, som stode i samband med befästningsarbetena å Vaberget.

Statsutskottet, till hvars handläggning denna kongl. proposition öfverlemnats, delar den af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet här ofvan uttalade uppfattning om fördelen för kronan att på de föreslagna villkoren få öfvertaga ifrågavarande köp och hemställer för den skull,

att Riksdagen må medgifva, att ofvan omförmälda rörande säteriet Mossebo, 1 mantal, säteriet Nygård, 1 mantal, och frälsehemmanet Tomten, $7\frac{1}{2}$ mantal, i Mölltorps socken af Vadsbo härad och Skaraborgs län enligt köpekontrakt den 16 sistlidne januari afslutade köp må, mot det till statsverket öfverlemnas det af svenska qvinnoföreningen till egendomar-nes inköpande lemnade bidrag, af staten öfvertagas, samt att egendomarne må öfverlätas till disposition af arméförvaltningen.

Stockholm den 10 april 1890.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer

af herrar *L. Jönsson* och *S. Nilsson*.